

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

44

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-23-0

2003 11 10

9395458

BRNO 2003

280, -

PŘEHLED VÝZKUMŮ 44

Vydává:	Archeologický ústav AV ČR Brno Královopolská 147, 612 00 Brno E-mail: infor@iabrno.cz
Odpovědný redaktor:	doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
Redakce a příprava pro tisk:	Ing. Petr Škrdla, PhD., Mgr. Balázs Komoróczy, PhDr. Lubomír Šebela, CSc., PhDr. Jiří Doležel, Dana Gregorová, Alice Del Maschio
Na titulním listě:	Středověký hrádek Vratěnin, okr. Znojmo. Foto: Miroslav Bálek
Tisk:	Bekros
Náklad:	350 ks

© 2003 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

Obr. 44. Třebíč-Podklášteří, Žerotínovo nám. 5. Druhotně uložené kosterní pozůstatky.

Třebíč-Podklášteří, Žerotínovo náměstí 5. Sekundär deponierte menschliche Knochenüberreste.

Při asanaci stávajícího a výstavbě nového domku na parcele č. 17/2 došlo k odkryvu druhotně uložených kosterních lidských pozůstatků. Ty patrně pocházejí z období středověku. Lokalita se nachází přímo pod východní hradební zdí areálu benediktinského kláštera. V těchto místech se zástavba nacházela již začátkem 18. století, jak dokládá nejstarší pohled

Obr. 45. Třebíč-Podklášteří, Žerotínovo nám. 6. Druhotně uložené kosterní pozůstatky.

Třebíč-Podklášteří, Žerotínovo náměstí 6. Sekundär deponierte menschliche Knochenüberreste.

na město okolo roku 1720 a potvrzuje i mnohem pozdější indikační skica Podklášteří z roku 1835. Kostí byly uloženy v kanálku probíhající horizontálně v hradební zdi ve výšce 1,8 m nad terénem. Kanálek nejasného určení o š. 20 a v. 25 cm byl překlenut kamennými placáky. Probíhal patrně celou zdí a mohl původně sloužit k jejímu odvodnění. Kostí byli nalezeni v této dutině u zdi sousedního domku. Podle vyprávění staršího majitele tohoto sousedního domku byly kosti nalezeny při hloubení sklepa a zazděny do tehdy již nefunkčního kanálku. To prý mu vyprávěl jako malému hochovi jeho otec někdy ve 30. či 40. letech 20. století a strašil ho tímto kostlivcem, ale on mu nevěřil. Po čase se však tato historika potvrdila! Kostí pocházejí pravděpodobně asi z pěti jedinců. Jedná se tedy o pozůstatky více jedinců mezi sebou promíchaných, a nikoli o jednu kompletní kostru (hrob), objevenou při terénních úpravách někdy v 19. století. Fragmentálně se dochovaly zlomky dlouhých kostí i malá část lebky. Jedinci byly původně pochováni pravděpodobně v hromadném hrobě (?) v důsledku mimořádných událostí, např. válečného tažení Matyáše Korvína v roce 1468, v blízkosti kláštera před jeho hradební zdí. Poté byl tento hrob někdy v 19. století porušen výstavbou domu a vyzvižené kosti uloženy do kanálku ve zdi. Vzhledem k nepřítomnosti dalších nálezů u kosterních pozůstatků nelze je blíže datovat a nález jednoznačně interpretovat. Zajímavostí je nesporně existence ústní tradice o uložení kostí přetrvávající poměrně dlouhé časové období. Proto též při archeologickém výzkumu je třeba brát v úvahu i na první pohled ne příliš pravděpodobnou ústní tradici, která může mít reálné jádro.

Petr Obšusta, ZMM Třebíč

Resumé

Neubau des Einkaufszentrums in der Soukopova-Straße – Parzelle Nr 135. Mittelalter, Neuzeit. Stadtgraben. Rettungsgrabung.

Podklášteří – Žerotínovo náměstí 5. Mittelalter?, Neuzeit. Sekundär deponierte menschliche Knochenüberreste. Rettungsgrabung.

UNIČOV (okr. Olomouc)

Haškova ulice č. p. 216. Středověk. Město, sídlištní vrstvy. Záchranný výzkum.

Výstavba rodinného domu v historickém jádru Uničova vyvolala v září záchranný výzkum na lokalitě situované cca 150 m jihovýchodně od náměstí, v bezprostředním sousedství bývalého minoritského kláštera s kostelem Povýšení sv. Kříže. Výkopy pro základovou rýhu domu zachytily požárové planýrkové vrstvy, dokládající zánik zřejmě obytné dřevohliněné stavby ve druhé polovině 13. století. Zástavba v tomto prostoru ve středověku již nebyla obnovena a v následujícím období zde zůstala volná plocha až do novověku. Situaci můžeme interpretovat tak, že tato plocha se nacházela v areálu minoritského kláštera, který měl pro ni jiné než stavební využití. Výkop zachytil také několik pozůstatků blíže neidentifikovatelných základových zdí, datovatelných do novověku. Pravděpodobně se jedná o fundamente lehkých hospodářských přístaveb založených na základových patkách z kamenů a v mladší fázi

také z cihel. Nalezený keramický materiál pochází výhradně z 13. a 16.-17. století.

Hana Dehnerová, Richard Zatloukal, SPÚ v Olomouci

Resumé

Uničov (Bez. Olomouc), Haškova Gasse Bnr. 216. Mittelalter. Stadt. Siedlungschichten. Rettungsgrabung.

VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár nad Sázavou)

Masarykovo náměstí 4, parcela č. 163/164/2. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Lokalita se nachází v jihovýchodní části historického jádra města Velká Bíteš, v jižní frontě náměstí blíže jihovýchodního kouta. Jde o mírně od severu k jihu klesající terén směrem k linii již nedochované městské hradby. Podloží tvoří sprašová návěj spočívající na horninách českého krystalinika (povrch terénu náměstí 480 m n. m.).

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán záměrem výstavby polyfunkčního objektu. Majitel odmítl uzavřít navrženou smlouvu o provedení záchraného archeologického výzkumu a za blahovolného přihlížení státní správy prováděl rozsáhlé zemní práce. Vzhledem k důležitosti lokality v historickém jádru Velké Bíteše se společnost Archaia Brno na základě žádosti Archeologického ústavu AV ČR v Brně a ústní dohody s investorem rozhodla dokumentovat alespoň v minimálním rozsahu narušené archeologické situace. V té době se již v zadní části staveniště stavěla nadzemní část obdélného traktu, evidentně po vyhloubení zářezu do svážného terénu. V přední, tedy severní části parcely při náměstí již byly vyhloubeny dva výkopy pro základové pasy (01, 02), zbývalo jen dokončit spojovací výkopy mezi nimi v západní části plochy. Terénní část výzkumu se převážně omezila na očištění a dokumentaci řezů v již vyhloubených jamách, částečně byly souběžně s těžbou zemním strojem preparovány zásypy výkopů 505 a 506 ve spojovacích pasech 03, 04 a v západní části pasu 01.

Ve východní části pasu 01 byl dokumentován řez P3, který pod navážkovými vrstvami 108 a 109 ze 16. století zachytil výkopy 502 a 508. Jejich vzájemný vztah se nepodařilo vzhledem k poloze řezu jednoznačně osvětlit. Spodní uhlíkatá vrstva jámy 508 poskytla soubor keramiky, obsahující jak pozdně hradištní, tak i slídnatou „kolonizační“ složku. Podle brněnských analogií tedy lze uvažovat o druhé třetině, případně i druhé polovině 13. stol. Výkop 502 měl stupňovité dno s relativně plochou a takřka vodorovnou západní částí; dna snížená východní partie nebylo dosaženo. Východní část objektu byla porušena recentním výkopem v šířce 2 m, dále již nepokračovala. Nálezy z vrstev 115-117 mají výlučně pozdně hradištní ráz a lze je klást do 1. poloviny 13. století, střední vrstva zásypu 113 měla ráz vypálené mazanicevé drtě. V souběžném výkopu 02 byl zhruba ve stejné úrovni dokumentován profil P1 s výkopem 500, s velkou pravděpodobností totožným s výkopem 502. Jeho západní část měla v řezu mírně svážný stupeň, zhruba odpovídající vodorovné části souběžné jámy 502, a přecházela do výrazně zahloubené partie s nepravidelnými šikmými stěnami. Na obou okrajích objektu o šířce 5,70 m se nacházely sloupové jámy (503, 504). Západní 503 dosahovala hloubky 54 cm, východní více než 60 cm, dna nebylo dosaženo.

Mazanicevé destrukce 121 zde tvořila spíše horní část zásypu. Ze zásypu se nepodařilo získat nálezy. Je možné, že výkop 500-502 tvořil součást obytné stavby, charakter profilu však nedovoluje jednoznačnou interpretaci.

V západní části byly pod novodobými navážkami zkoumány zahloubeniny 505, 506, 507, 510, v řezech P2 a P4, jakož i ve zmíněných průkopech. Bohužel podmínky výzkumu nedovolily zcela objasnit podobu těchto útvarů; nejspíše jde o jeden rozsáhlý výkop nepravidelného charakteru. Ze spodní zásypové vrstvy 126 jámy 506, ale i z vrstvy 134 výkopu 505 se podařilo získat značné množství keramiky v drtivě většině pozdně hradištního charakteru; novou složku reprezentuje část ploché poklice a patrně odlomená nožka pánve (?). Zánik objektu je třeba klást do 1. poloviny 13. století. Ne zcela jasný je vztah popsáných výkopů, zde konkrétně č. 507 k jámě 501, jejíž žlutošedý zásyp je překryt tmavými uloženinami typickými pro výplň podstatné části ostatních jam. Její dno nebylo zjištěno, nelze vyloučit, že i tento výkop je jen spodní částí objektu 505-506-507 na jeho jižním okraji.

Na zkoumané ploše nebyly zjištěny středověké vrstvy mimo výkopy, nicméně vzhledem ke koncentraci zahloubených objektů lze konstatovat, že zde bylo zjištěno intenzivní osídlení ze samého počátku středověkého osídlení v 1. polovině 13. století. Zmíněné jámy v neznámém rozsahu přesahovaly historickou linii zástavby při náměstí. Nepochybně lze na základě nálezů mazanice uvažovat o přítomnosti dřevohliněné zástavby.

Rudolf Procházka, Archaia Brno, o.p.s.

Prameny:

Procházka, R. 2002: Velká Bíteš – Masarykovo náměstí 4, terénní dokumentace z akce č. A75/2002 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Résumé

Velká Bíteš (Bez. Žďár nad Sázavou). Masaryk's Platz 4. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Es wurden wenigstens drei Gruben aus der Gründungszeit der Stadt, d.h. aus der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts, dokumentiert.

VELKÉ MEZIRŮČÍ (okr. Žďár nad Sázavou)

Hornoměstská 420, parc.č. 741, 742. Novověk. Sídlištní aktivita. Záchraný výzkum.

V souvislosti se stavbou „Pizzeria – bowling“ ve Velkém Mezirůčí – Hornoměstská 420, na parc. č. 741 a 742 byl proveden 13. 9. 2002 na předmětné stavbě záchraný archeologický výzkum. Provedla ho Archaia Brno, o.p.s.

Středověká osada vznikla (snad již ve 12. století) na soutoku Oslavy a Balinky. Od této polohy se odvíjí název Mezirůčí, který se později (od roku 1729) ustálil na Velké Mezirůčí. Těsně údolím Mezirůčské kotliny předurčilo protáhlý tvar půdorysu osady a pozdějšího města. To se uzavřelo do hradeb, které byly dokončeny ve 14. století. K městu se však dále přidružovala jednotlivá předměstí. V našem konkrétním případě jde o tzv. Horní město, známé od roku 1387. Nejbližší přístup do města tu byl prostřednictvím Horní (Hornoměstské) brány, která stávala na konci dnešní Radnické ulice. V bouřlivých dobách na počátku 15. století zůstalo město věrno husitství.